

NOVELA ENERGETSKEGA ZAKONA, ZELENO ALI TRAJNOSTNO JAVNO NAROČANJE IN UČINKOVITA RABA ENERGIJE V NEPROFITNEM STANOVANJSKEM SEKTORJU

mag. Miha Tomšič¹

UVOD

Odločitev za energetske učinkovitost je modra odločitev. Na različnih področjih jo udeležujemo na različne načine. To lahko storimo na primer z izbiro energetske učinkovitih ter okolju in uporabniku prijaznih izdelkov in sistemov ali pa s premišljenimi načini in vzorci uporabe stavb skladno s projektno zasnovo. Na področju gradnje za trg, v javnem sektorju ali na primer v podjetniškem sektorju je mogoče temelje za odlične rezultate postaviti že v okviru postopkov javnih naročil.

Določila tehničnih predpisov in druge zakonodaje (na primer predpisi o učinkoviti rabi energije v stavbah, tehnični pogoji za gradnjo stanovanj, zakon o javnih naročilih) postavljajo osnovni okvir, znotraj katerega sprejemamo ustrezne odločitve. Z njihovo nadgradnjo in zaostritvijo ob snovanju projektne naloge ali opredelitvi pogojev in specifikacij v javnem naročilu lahko izpostavimo večjo zavezanost k trajnostnim ciljem in zmanjševanju stroškov v življenjskem ciklusu stavbe. Vsekakor pa so zaradi možnih različnih interesov cilji lažje uresničljivi takrat, kadar je investitor ali lastnik stavbe hkrati njen uporabnik.

NOVELA ENERGETSKEGA ZAKONA

Na področju zgradb v Sloveniji prinaša pomembne novosti novela Energetskega zakona iz novembra 2006, ki med drugim obravnava obvezno izdajanje energetske izkaznice. Podlaga za energetske certificiranje zgradb v državah članicah Evropske Unije predstavljata Direktiva EU (2002/91/EC) o energetske učinkovitosti zgradb (z ustrezno harmoniziranimi nacionalnimi zakonodajami, rok usklajitve je bil januar 2006) ter sistem evropskih standardov, ki opredeljujejo postopke izračunov, morebitnih meritev in vsebino energetskega certifikata ali energetske izkaznice. Začetek dejanskega izvajanja energetskega certificiranja zgradb med državami se nekoliko razlikuje, odvisno je namreč predvsem od stanja na področju tehnične zakonodaje v posamezni državi in dinamike usklajevanja nacionalnih tehničnih zakonodaj z evropskim pravnim redom.

Energetska izkaznica je namenjena predvsem informiranju in s tem zaščiti potrošnika – lastnika ali najemnika zgradbe. Zgradbe so glede na njihovo energetske učinkovitost razvrščene v razrede rabe energije. Izkaznica poleg tega navaja še vrsto tehničnih podatkov, pomembnih za uporabnika, prikazuje primerjavo z referenčnimi vrednostmi (minimalne zahteve tehničnega predpisa) in pri obstoječih zgradbah priporoča ekonomsko upravičene izboljšave. Uporabnika seznani s celotno rabo energije, ki omogoča delovanje zgradbe: energijo za ogrevanje, razsvetljavo, pripravo tople vode, hlajenje in izkoristke naprav. Na ta način je mogoče realneje predvideti obratovalne (in tudi vzdrževalne) stroške v času uporabe zgradbe.

¹ mag. Miha Tomšič, univ.dipl.inž.grad., vodja razvoja na področju gradbene fizike, Center za bivalno okolje, gradbeno fiziko in energijo, Gradbeni inštitut ZRMK d.o.o.

V Sloveniji se je od leta 2002 uporabljala (neobvezna oziroma pilotna) energetska izkaznica, ki je kot merilo za presojo energijske kakovosti zgradbe vsebovala količino potrebne toplote za ogrevanje. Pravilnik o toplotni zaščiti in učinkoviti rabi energije v zgradbah iz leta 2002 je prav tako že vseboval določene elemente, ki se navezujejo na energetska izkaznica. Uvedel je izkaz toplotnih karakteristik zgradbe kot obvezen del projektne dokumentacije, v katerem so podani projektni energijski kazalniki.

Novela Energetskega zakona obvezuje lastnika, da pri prodaji ali oddaji zgradbe v najem, stranki predloži energetska izkaznica, investitorja pa, da pridobi energetska izkaznica, preden zaprosi za uporabno dovoljenje. Veljavnost izkaznice je omejena na 10 let. Energetska izkaznica se v Sloveniji v prakso uvaja postopoma. Tako bo izdaja posebnega pravilnika v letu 2007 sledila obvezna pridobitev izkaznice pri novogradnjah in pri izbranih javnih zgradbah s površino nad 1.000 m² v letu 2008, od začetka leta 2009 pa bo obvezna predložitev energetske izkaznice tudi za obstoječe zgradbe pri njihovi prodaji ali oddaji v najem.

Energetska učinkovitost zgradbe je tudi z uvedbo obvezne energetske izkaznice postala pomemben element njene tržne vrednosti.

ZELENO ALI TRAJNOSTNO JAVNO NAROČANJE

Zeleno ali trajnostno javno naročanje je oznaka za naročila, pri katerih v ospredju ni zgolj (najnižja) cena izdelka ali storitve, pač pa tudi njegove energijske lastnosti (stopnja energetske učinkovitosti), vplivi na okolje (emisije, vgrajena energija) in vplivi na uporabnika (zdravje, stroški zaradi uporabe, prijaznost za uporabo). Ob tem so lahko v izrazito pomoč različne obvezne in neobvezne oznake (energijske, okoljske, »zelene« oznake).

Novi Zakon o javnih naročilih (ZJN-2), ki je bil tako kot novela energetskega zakona sprejet konec leta 2006, eksplicitno dovoljuje, da zahteve in specifikacije pod določenimi pogoji vsebujejo elemente, ki se nanašajo na varovanje okolja. Ob upoštevanju nekaterih pravil se lahko uporabijo tudi specifikacije v skladu z evropskimi in nacionalnimi okoljskimi oznakami. Država je tako podala jasne zakonske podlage za trajnostno ravnanje tudi v postopkih javnih naročil, od naročnikov pa je odvisno, v kolikšni meri bodo pripravljene presoditi dolgoročne učinke svojih odločitev in preseči prakso navajanja najnižje ponudbene cene kot skorajda edinega merila za ocenjevanje ponudb.

V prvi fazi mora naročnik sam pri sebi jasno opredeliti potrebe, zahteve in pričakovanja. Na podlagi takih znanih robnih pogojev je mogoče, seveda ob upoštevanju ZJN-2, pripraviti nedvoumne in natančne tehnične specifikacije, torej neke vrste projektno nalogo, za zelene izdelke ali storitve, ter izločitvena merila in merila za izbor. Kot ključna se lahko uporabijo merila, ki veljajo za podelitev določene energijske ali okoljske oznake.

Tovrstni postopki se lahko enakovredno uporabijo na različnih področjih: gradbeni elementi in sistemi, elektronska pisarniška oprema, osebna in dostavna vozila, razsvetljava, gospodinjski aparati in naprave, dobava energije in podobno. Seveda je končni rezultat odvisen od načina in režima uporabe izdelka ali izvedbe storitve.

Vsekakor pa je najpomembneje vzpostaviti izhodiščne razmere, ki bodo omogočile trajno doseganje ciljne ravni rabe energije, s tem povezanih obratovalnih in vzdrževalnih stroškov ter vplivov na okolje in uporabnika.

V pomoč pri odločitvah so lahko številni primeri dobre prakse z opisanimi izkušnjami, opaženimi problemi in doseženimi rezultati. Evropski projekt GreenLabelsPurchase (EIE-05-038), ki poteka v okviru programa Intelligent Energy for Europe, je med drugim namenjen promociji in spodbujanju upoštevanja energijskih in okoljskih oznak v postopkih javnih naročil in prikazu obstoječih primerov dobre prakse trajnostnega naročanja, tudi na področju zgradb in njihove energetske učinkovitosti.

Na spletnih naslovih www.gi-zrmk.si/EUPROJEKTI/GreenLabelsPurchase/GLP.htm in www.greenlabelspurchase.net so zbrane zanimive informacije, ki lahko naročnikom oziroma investitorjem služijo kot zgled ali opora pri sprejemanju odločitev.

UČINKOVITA RABA ENERGIJE V NEPROFITNEM STANOVANJSKEM SEKTORJU

Glede na znane podatke o deležu rabe energije ima stanovanjski sektor gotovo enega največjih potencialov za prihranke pri energiji in stroških ter za znižanje emisij v okolje. Pot do energetske učinkovitosti in trajnosti stavb se začne s postavitvijo jasnih ciljev in kriterijev za njihovo doseganje, nadaljuje pa s temu ustreznim načrtovanjem, gradnjo in uporabo.

V neprofitnem delu stanovanjskega sektorja je situacija nekoliko specifična. Če lahko za opredelitev ciljev, tudi na primer v okviru javnega naročila ali projektne naloge za projektanta, rečemo, da je povsem v domeni naročnika oziroma lastnika, navadno stanovanjskega sklada, pa je način uporabe stanovanj s strani najemnikov v veliki meri izven njegovega nadzora. Lastnik ima omejeno možnost poseganja v dejansko stanje, na primer vplivanja na rabo energije ali prilagajanja bivalnih navad.

Če je recimo najemnik plačnik obratovalnih stroškov, potem lahko v želji po njihovem znižanju zmanjša ogrevanje in prezračevanje do take mere, da to vpliva na kakovost notranjega okolja, površinsko kondenzacijo vodne pare, nastanek plesni in podobno. S tem se nepotrebno skrajšajo intervali vzdrževanja in popravil ter zvišajo stroški zanje, kar je praviloma breme lastnika. Po drugi strani pa lahko najemnik ob morebitnem izogibanju plačila obratovalnih stroškov z energijo ravna povsem nesmotrno in bistveno preseže ciljne vrednosti.

Informiranje in izobraževanje najemnikov o koristih učinkovitega ravnanja z energijo ter o vplivih na kakovost njihovega življenjskega okolja in na raven bivalnega ugodja v njem je nedvomno dobra, morda celo ključna pot do končnega zadovoljstva tako na strani lastnika kot tudi najemnika. Tako se lažje spodbudijo tudi spremembe bivalnih navad, kar prispeva k lažjemu doseganju zastavljenih ciljev na energijskem in okoljskem področju.

Podobno velja ne nazadnje tudi za lastnike stanovanj z nizkimi dohodki. Tudi ti lahko v želji po prihranku sredstev ravnajo nasprotno načelom energetske učinkovitosti in si stroške le še zvišajo ob hkratnem poslabšanju bivalnega ugodja.

Poleg prej omenjenega projekta s področja zelenih javnih naročil se omenjenih tematik dotika projekt SHARE (EIE-05-170), ki je usmerjen k neprofitnemu stanovanjskemu sektorju in lastnikom stanovanj z nizkimi dohodki. Namenjen je spodbujanju učinkovite rabe energije pri novogradnjah in prenovah stavb, ozaveščanju najemnikov in lastnikov o njenih koristih in učinkih in spodbujanju sprememb bivalnih navad. Na spletnih naslovih www.gi-zrmk.si/EUPROJEKTI/SHARE/SHARE.htm in www.socialhousingaction.com so kot pomoč

investitorjem in uporabnikom zbrana številna gradiva, primeri dobre prakse in kontaktni podatki za nadaljnje informacije.

ZAKLJUČEK

V leto 2007 je Slovenija stopila z dvema pomembnima dokumentoma, ki posegata na področje učinkovite rabe energije. Novela energetskega zakona prinaša nove temelje in orodja za sprejemanje trajnostnih odločitev na področju graditve stavb. Dopolnjuje jo novi zakon o javnih naročilih, ki podaja zakonske podlage za pripravo zahtev in specifikacij na podlagi okoljskih meril, torej tudi kriterijev energetske učinkovitosti.

Učinkovita raba energije pa se ne konča s pogodbo ali izdelanimi načrti. Še tako dober izdelek ali projektna zasnova, ki ustreza najstrožjim kriterijem, določenim skladno z merili za energijske in zelene oznake, je lahko zaman ob neprimernih vzorcih uporabe. Podobno velja seveda v obratni smeri: še tako primerno in smotrno ravnanje lahko prinaša manjše učinke od pričakovanih, če so izhodiščne razmere neustrezne za boljše rezultate. Posebej pri (stanovanjskih) stavbah nizkoenergijskega standarda, novih ali prenovljenih, je usklajenost sredstev (ovoj stavbe, strojni in drugi elementi in sistemi) in dejavnosti (način uporabe stavbe in njenih delov, bivanjski vzorci) ključnega pomena za uresničitev ciljev učinkovite rabe energije.